

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frc., $\frac{1}{2}$
an 9 frc., $\frac{1}{4}$ an
4 frc. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sâmbătă

Unirea

Inserțiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fl., a doua
oară 12 fl., a treia
oară 10 fl.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.**Anul XX.****Blaj, 7 Maiu 1910.****Numărul 19.**

Solidaritate și disciplină.

Nicicând nu am avut lipsă de o așa solidaritate și disciplină, ca la alegerile, ce ne stau înainte. O luptă, cum este a noastră, a o continuă, a o duce la sfârșit bun nici închipul nu se poate fără solidaritatea tuturor, cari sunt de un gând, de o țintă cu noi și fără a observa în lupta aceasta cea mai desăvârșită disciplină. Alegerea pentru dieta țării înseamnă astăzi un războiu a diferitelor interese, ce își caută validitatea în viitor. Un pas greșit o mișcare necorectă, ținuta timidă a armatei sau a unui flanc, neînțelegerea sau zăpăceala comandantilor, specula subalternilor pe cetluiesc sfârșitul luptei. Numai o armată disciplinată, îndrăzneată, curajoasă și conștie de responsabilitatea, ce o are, numai aceia poate câștiga lupta. Așa suntem și noi acum, o armată, o puternică armată. Așteptăm marșruta, ca să mergem la alegeri, să alegem reprezentanții poporului nostru pentru dieta următoare. Ne trebuie solidaritate și disciplină cu ocaziunea aceasta, celealalte le avem. Marșruta o așteptăm ca să lucrăm toți pe o formă, căci de un sânge suntem cu toții avem o țintă, un program și interesele ne sunt comune.

E vremea să învățăm și noi ceva din istorie și din luptele altor popoară. Poporul maghiar a fost, ce e drept, învins în 1848, constituția a fost suspendată, iar peste țară a venit un absolutism de aproape 20 de ani. Și ce s'a întâmplat? S'a întâmplat, că în decursul ăstor 20 de ani absolutismul, puterea n-a putut face nimic. Poporul, inteligența și aristocrația maghiară au rămas întru toate solidari unul cu altul și absolutismul după toate încercările de a-i înfrânge, a trebuit în sfârșit să dispară el, lăsând după sine numai triste amintiri ale vremilor acelea.

În dieta transilvană din anii 1863—1865 s'au luat hotăriri de a da drepturi egale popoarelor din Transilvania; maghiarii, însă și săcui solidarizându-se în jurul punctului lor de vedere și stând pe baza uniunii Transilvaniei cu Ungaria, n-au voit să știe nimic de dietă separată la Sibiu. ei au stat de parte de orice conlucrare cu aceea dietă. Deputații lor au fost aleși în toate cercurile destinate lor, dar nici unul în dietă nu și-a pus piciorul, iar dintre alegătorii maghiari și săcui de pe tot teritoriul Transilvaniei nu s'a aflat un singur om, care să-și deie votul său pentru român ori pe sas. Că cu o așa solidaritate, cu o așa disciplină și însuflețire pentru cauza unui popor să poate face politică, să poate învinge, nu încapă nici o îndoială. Că în fața solidarității unui astfel de popor să pleacă munții, se fac lucruri de necrezut, se sguduie planuri și se răstoarnă politicianii atotputernici, ne-o dovedește îndestul istoria aceluiaș popor maghiar. Că în urma ținutei hotărâte și demne s'a restaurat și restabilit ordinea creată de legile din 48, e azi lucru, care nu să poate nega.

Dar aici sunt și sașii noștrii. O mână de oameni față de noi și minunea minunilor față de ei toate guvernele au fost cu cea mai mare cruțare. Școlile lor, învățătorii lor au fost toți buni și neescepționabili, universitatea lor sâsască trăește și astăzi ca o comunitate de avere și statul le întinde toate favorurile și privilegiile sale. Cum se explică aceasta?

Se explică ușor. Sașii și în trecut și în prezent s'au dovedit de un popor conștie de valoarea sa și de interesele sale. În toate acțiunile lor, în politică, în manifestările vieții publice, ei s'au arătat totdeauna în cea mai deplină solidaritate și disciplină. Nicicând și nicăiri nu s'au văzut sași în două

tabere contrare, după cum la noi la români, durere s'a văzut destui. N'a fost caz la ei, ca să păsească cineva dintre ei în contra programului lor, dar chiar să se fi aflat astfel de rătăciți, nu s'ar fi aflat în tot Kronlandul un singur alegător — și unul nu e mult — care să-și fi dat votul pe acel rătăcit. Ei, așa nu e mirare, că să impun sașii în viața de stat, deși sunt o mână de oameni, iar șvabii, cari sunt și ei nemți umblă divizați și zăpăciți, rătăcind fără țintă întocmai ca vaporul fără cârmă pe apele mărilor fără de margine.

Un popor asemenea nouă sunt irlandezii. Au dus o luptă de secol pentru ființa lor de popor, în contra englezilor. Și de abia la începutul veacului al XIX-lea au putut ajunge la ceva. Dară ei au înțeles de grabă spiritul timpului, că soartea unui popor se hotărește azi în parlament și astăzi în cercurile lor nu mai iese nici un singur englez. Guvernul englez e azi silit să țină cont de toate dorințele lor.

E lucru neîndoios, că astăzi fără solidaritate și fără disciplină nu se poate face nimic. Un popor, care la ocaziuni mari, când e vorbă de soartea și viitorul lui, nu se știe impune unitar și conștie de interesele sale, unde fiecare trage în altă și altă parte, căutând a-și satisface micilor sale interese pe contul marelui interes, ce este a unui neam, acel popor iute ajunge la mal.

Este mare noroc pentru noi românii, că suntem conștii de aceia, că suntem un popor de acelaș sânge, de aceeaș lege. Nenorocul nostru e numai, că încă și astăzi suntem desorganizați și nici cele mai primitive măsuri nu s'au luat pentru organizarea noastră. Asta ne mai lipsește. Chiar pentru aceea în fața alegerilor, ce ne stau înainte este de lipsă, ca în tot cercul electoral să se adune fruntașii neamului

nostru, să se sfătuească și unde nu păsește candidat național, ei alegătorii să nu sprijinească pe acei oameni, cari s'au dovedit contrari nouă și intereselor noastre. Să-i facem pe toți candidații străini, cari umplu cercurile și solicează voturile noastre, să știe, că atârnă de noi, ca să fie sau să nu fie deputați, să învingă opoziția ori guvernul.

Oăci românii pot hotărî soarta alegerilor mai în toate cercurile de pe teritoriul pământului locuit de ei. Mai în toate cercurile sunt cel puțin atâția, ca dela ei să atârne soarta alegerii.

Și asta o dorim noi. Și dăm semn, că trăim și noi și ne știm și validitate. Numai așa ne putem ține la suprafață. Decât să stăm nepăsători și să ne uităm cu mâinile în șolduri până-ce alții hotărăsc de soarta noastră, s'au să umblăm sub toate steagurile imprăștiati ca o turma fără păstor, mai bine să nu mai fim. Suntem în veacul luminii, toate națiile și-au deschis azi ochii și noi încă tot să orbecăm?

Așteptăm manifestul comitetului central, ca să știm de ce să ne ținem. Dar și până atunci disciplină și solidaritate. Lupta se dă azi pentru interesele unui neam.

INIMA.

I.

Suntem popor de curând deșteptat la lumină, și poate numai Dumnezeu ni-ar ști spune, câte nevoi rod sub căpătâiul nostru.

Ne-am trezit la conștiința și valoarea proprie a eului național numai pe vremea, când lumile culturale din apus — în mare parte surori nouă prin obârșia comună — și-au trăit deja bucuriile și seceraseră deja tot ce a fost frumos, dulce și măreț în sinurile veacurilor de odinioară.

Ca umili cersitori am bătut cu toiagul la porțile luminilor abia în toiu veacului al XVIII-lea, și preamărit fie numele Domnului, căci s'a îndurat și de noi oropsiții deslegându-ne cătușele trupești și sufletești. — Cu adevărat ne-a trecut din moarte la viață. —

Azi suntem deja în plin războiu; răvnim din adins și pretențioși la o mai deamăni zi de mâne: luptăm cu străini și luptăm cu vrășmași, ba luptăm și între noi: luptăm în contra beznei și a păcatelor.

În vârtejul zilelor grăbite nu odată am infruntat urgiile cu moartea mărginașe, am spart talazuri înturiate și stavile cât cerul am dărâmat; martori am fost cum ghiare dușmane ni-au răpit mușuroiul de avut cu sudori de sânge câștigat, și am ingenuchiat cu sfântul nostru drept în mână sub groaza enutelor barbare.

— Și dacă ghillul metehnelor frivole nu ne-a repus atunci, când atonia noastră n'a dat felinare minților întunecate, nici visuri de mărire sufletelor amortite și nici

armură brațelor încătușate, zic dacă în vremuri de complectă neputință nu ne-a putut îngropa întregul iad de ispite blăstămate: azi, când tot colțul românesc răsufă ozon proaspăt, când toți crierii muncesc înfierbântați și tot brațul se mișcă conștiin, azi ar fi absurditate a ne mai gândi la alta decât la reînviere, la desamortire, la primăvară, la viață, la viitor, la izbândă și la mărire, la nemurire.

Este ceva într'acest evlavios neam românesc, o nespusă taină îi ocrotește pașii și preste punți înguste deasupra de prăpastii fără capăt în adânc, — este într'ansul o minunată și neasămănată putere de rezistență, care și din pulbere ar fi în stare să-l recheme la viață.

Când Dumnezeu ține să distingă mai pregnant pe cineva, nu-i dă nesmintit bunăstare sau alte bucurii prea-prea vremelnice, dar aste sunt toate sclavele nestatorniciei, în ultima analiză le poate da și vermele pământului: omul. — Dumnezeu dă altceva aleșilor săi, le dă inimă aprinsă, mare, curată și înțelegătoare.

II.

O fatală smintă a lumii culturale de azi e, că și-a prea sporit intelectualismul grotesc chiar în detrimentul fericirii omenești. Are și prea mulți intelectualiști; între aceștia însă trebuie să cauți cu lampa lui Diogene după oameni de inimă.

Azi toți vorbesc, dar prea puțini și răspund înaintea conștiinței proprii pentru vorbăria lor, voi să zic: prea puțini simțesc curat; mulți clamitează, dar rădăcina vorbelor nu-și prea atrage sucul din focul inimii sănătoase, ea pornește numai din vârful vârtejului din gură.

Și aceasta e o dureroasă realitate, pe care însă prea puțini o și înțeleg.

Mintea — abstragem aci dela jalnicile automate monopolizate pentru interese de clică — zic mintea poate fi mare, dar nici când nu e destulă; poate fi frumoasă, dar nici când satisfăcătoare; poate fi multilaterală, dar nici când desăvârșită; poate fi uimitoare, dar nici când nepătrunsă; poate fi chiar minunată, dar vecinic comunicabilă și tot numai omenească, supusă greșurilor. — Ceeace face însă, ca astă minte să poată deveni aievea indestulitoare, desăvârșită, nepătrunsă chiar, nivelată deasupra slăbiciunilor omenești este: *inima*.

Ea e surplusul și complimentul ființei noastre mărginite.

Înțeleg d. p. că Dumnezeu cel „nespus,” „neapropiat” trăiește; înțeleg pentru că mă constrânge tot ce văd dela armonia și teleologia zărilor instelate până la cel din urmă fir de troscoțel de pe margine de drum; — înțeleg cerul, căci mă constrânge și pedagogia și valoarea mea și a lumii mari la tot pașul; — înțeleg sufletul, după ce nu mă pot închipui fără el și nici n-aș avea cu ce-l suplini; — înțeleg virtutea, căci fără ea îmi scapă din mâni tot ce poate da putere, înțeles și conținut vieții; și înțeleg ideala omenie nefăurită ca atare, căci numai ea poate fi cea mai frumoasă podoabă în împărăția lui Dumnezeu, care viază întru mine.

Înțeleg toate aste, — dar vai, — ce palidă întreaga înțelegere! — Înțeleg, și totuși, — ce puțin știu!

Mintea mea pentru pătrunderea tuturor acestora e ca un soare, în razele căruia nu-i

putere chimică; ea stă în fața acestora ca o lună incremenită, ce-și coboară giolgiul de argint luminos, dar rece și neînțelegător...

Simțesc înfiorat, cum se nărue țărâna sub mine, se surpă totul, iar eu mă cufund tot mai adânc în cleiul pământului cu mintea mea cu tot; simțesc, cum se sting toate luminile dimprejur ca și la sfârșitul unei înmormântări...

Aci deci se mântuie rolul minții, — și dacă *inima*, *vrerea* mea nu-i vine întru ajutor cu râvna ei spre fericire, cu bunăstarea, curățenia și intensitatea ei, mintea poticnește și trebuie să se nimicească. — Și cine nu știe, că la un atare cas nefericit am târât în pierzare cu mine de-odată și valoarea obiectivă d. p. a istoriei, filosofiei șcl.

Când mintea mea se oprește resemnată înaintea noțiunilor „Dumnezeu”, „suflet”, „nemurire” șcl. și se mistuie din pricina, că nu le poate fixa în ecuațiune ca de $2 \times 2 = 4$, — atunci inima înțelegătoare îmi prinde mintea toropită în brațe și zimbând mi-o trece preste abis: îmi dă astfel pricepere, multă, prea multă pricepere, chiar destulă, ca să cad în genunchi și să-mi împreună mâinile spre rugăciune.

Ce minunată e astă inimă!

Dacă ea n'ar fi, nu știm, de s'ar și putea vorbi în omenime despre fericire. — Și totuși, cât contrast e în lumea noastră culturală, ce arde după fericire: inima și-o îngrijesc mai puțini!

Ehoul ascuns al celor mai multe capete gânditoare moare în vibrarea noțiunii: „căpătâială”; — numai, puțini dintre cei mai scuturați și pătrunzători adoară „inteligința” după vrednicie; — iar pe când s'ar ajunge la „*alturul inimii*” s'au gătat, nu mai sunt nici preoți nici tămăie. — Să acumulăm inteligență, căci ne sugrumă lipsa ei, — dar să nu uităm de inimă, căci fără ea se usucă însăși inteligența.

Inteligența mare poate produce colosuri, î-mi poate sătură pe un moment curiozitatea ne poate distra până la o vreme: dar de n-am împreunat-o cu o mare inimă cuprinzătoare, mă trezesc la o vreme, că n-am în mână, decât o jucărea, pe care mai de grabă o urăsc decum mi-s'ar părea în primele clipe sub presiunea noutății.

Ne schinteiază creerii de greumânt și ochii ne fulgeră de grijă; întreaga ființă ni-e o atenție încordată; ne tremură nervii de iritare, ba ni chiar lihod sufletul de miile percepțiunilor ce înmagazinăm zilnic: și totuși, totuși un gol nespus parcă grămădește în jurul minții mormane de ghețare: simțim, că lipsește ceva, lipsește *inima*.

Oare câți n-ar putea repeți această plângere a zilelor noastre?

Prea de puțineori auzim resunând graiul inimii!

Prea am comercializat tot ce am avut mai scump și mai gingaș în noi. Prea ne-am prefăcut în mecanism cu trup cu suflet; prea ne stăpânește materia.

Înlocuim idealurile cu senzații, inima cu buzele, dragostea cu ura obrăzată, — iar pentru noutăți și poftă efemere am fi în stare să desgropăm și morții!!

Carnalitate și greață!

Ioan Roșiu.

(va urma).

Noutăți.

Sf. Sărbători ale Patimilor Domnului și Învierii, s'au sărbătorit cu cuvenita ordine și solemnitate. La Duminica Floriilor Escel. Sa Mitropolitul a binecuvântat la Mănecat salcii și apoi a pontificat sf. liturgie. Luni și Marți pâr. spiritual Ștefan Roșian a ținut la Seminar eserecțiile spirituale la cari au luat parte afară de clerici și preoții gremiali. Joi la liturgie Escelența Sa a sfințit Mirul și a spălat picioarele la 12 clerici, pe cari i-a invitat apoi și la masă, dându-le daruri, iar sara s'au cetit cele 12 Evanghelii a Patimilor, întâia a cetit-o Escelența Sa. Vineri sara s'au făcut încunjurarea pieții și a Catedralei cu sf. Epitafiu. Duminică dimineața s'a făcut Îvierea. A pontificat Escelența Sa la toate slujbele din această sfântă zi, ținând și cuvântarea festivă. Atât la liturgie, cât și la însărat, sfânta Evanghelie s'a cetit în 6 limbi. În prima zi Escelența Sa a dat masă preoților gremiale. A doua zi I. P. S. a pontificat sf. liturgie la biserica parohială.

Sfințire de biserică. Comitetul parohial gr.-cat. din comuna Agrișul-de-sus invită la *Actul sfințirii* petrii fundamentale a nou edificăndei biserici, ce se va săvârși Duminică în 15 Maiu n. 1910 la 9 oare a. m. *Comitetul parohial.*

Din Arhidieceză. Affăm cu bucurie, că prietinel și colaboratorul nostru pâr. *Ioan Agărbeceanu* din Buciumșasa, a fost numit paroh în Orlat.

Turneul drului I. Maniu. Inceput a doua zi de Paști prin cercul Vințului-inf. se continuă în mijlocul celei mai mari însuflețiri. Pretutindenea poporul îl primește cu multă bucurie, ascultându-l cu drag. Dr. Maniu e însoțit de numeroși prietini din Blaj.

Hymen. *Vasile Șerban* inv. și *Anetta Coldea* logodiți.

Știri personale. *Vasile Kirvai*, teolog absolut al Diecezei gr.-cat. române de Oradea-mare a fost promovat la universitatea din Budapesta Doctor în sf. Teologie.

Mulțămită Curatorul bisericesc gr.-cat. din Spring aduce pe calea aceasta deosebită mulțămită băncii „Sebeșana“ pentru ajutorul de 25 cor. dat în folosul bisericii noastre. Cu Dumnezeu înainte! Spring la 21 Aprilie 1910. *Petru Cordea* paroh.

Avis. Un cantor cu calificațiune rece-rută caută un post. Doritorii să se adreseze la *Ioan Groza* cantor diplomat în Tușin p. n. Uzdi-Szent-Péter

Necrolog. † *Ioan Pădăcean* paroh gr.-cat. în Copand, după grele suferințe împărtășit cu sfințele taine ale muribunzilor și-a dat nobilul său suflet în mânil Creatorului Sămbătă în 30 Aprilie 1910 în anul al 67-lea al etății, a 41-lea a preoției și în anul al 20 a văduviei.

— † *Alexandru Albon* inv. gr.-cat. în Pălatea după un morb scurt și-a dat nobilul său suflet în mânil Creatorului Duminică în 1 Maiu în al 56-lea an al etății și al 32-lea al fericitei sale căsătorii.

— † *Lăurian Bercian*, notar comunal în Vaidei după un morb greu și îndelungat și-a dat sufletul în mânil Creatorului, în 28 Aprilie n. 1910, în etate de 62 ani.

Nr. 35—910.

Concurs.

Întreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la repararea și legarea cu fier, a bisericii gr.-cat. din Săbadul-de-câmpie (Mező-Szabad) p. u. Mező-Csávás. prin aceasta se reacearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de 180 cor., adică una sută optzeci coroane la Curatorul bisericii gr.-cat. din Săbadul de câmpie cel mult până la 15 Maiu 1910 la 12 oare a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul, aprobate de Preaveneratul Consistor Metropolitan la 9 Aprilie 1910 sub Nrul 2555 se pot studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. din Săbad între oarele 8—12 a. m. și 2—6 p. m.

Licitația publică să va țineă la 15 Maiu 2 oare p. m. în sala școlii locale.

Sabadul-de-câmpie, la 18 Aprilie 1910.

Nicolau German, paroh gr.-cat.
Petru Pogăcean, prim curator.
(27) 3-3

Concurs.

Întreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea unei sale de propunere în Bratfalău (Barátfalva,) posta Teke, prin aceasta să reacearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de 300 Cor. la subscrisul oficiu parohial cel mult până la 13 Maiu 1910 la 12 oare amiază. Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, descrierea tehnică, preliminarul de spese și planul se pot studia zilnic în cancelaria parohială din Bratfalău și sunt aprobate de Preaveneratul Consistor Metropolitan la 16 April 1910 sub Nrul 2748.

Licitația minuendă se va țineă în 14 Maiu n. 1910 la 10 oare a. m. în Bratfalău.

Bratfalău, la 20 Aprilie 1910.

Teofil Rusu, adm. paroh.
Iosif Suciu, curator.
(28) 3-3

Răceala

e ușa secretă, prin care intră toate boalele serioase în corpul omenesc. Emulziunea-SCOTT, compoziție de oleu de ficat de pește e însă cheia care închide această ușă, încă înainte de a să apropia boala de ea!

La cumpărarea Emulziunii, luați sama și albă mar-a de scutire alui Scott: Pescarul

Emulziunea-SCOTT

a ajuns la mare renume, mai ales prin curățenia, mistuirea ușoară și puterea de vindecare. Medicii, moașele, părinții și bolnavii deopotrivă, recomandă acest medicament, ca cea mai încrezută proptă a sănătății.

Emulzia SCOTT e cea mai distinsă!
Prețul unei sticle originale 2 cor. 50 fl.

== Să capătă în toate apotecele. ==

Nr. 44—1910.

(32) 1—2

Concurs.

Întreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat. din Socol p. u. Tancs prin aceasta să reacearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de 400 cor. adică patru sute cor. la subscrisul oficiu parohial cel mult până la 18 Maiu 1910 la oarele 8 a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul, aprobate de Preaveneratul Consistor Metropolitan la 9 Aprilie 1910 sub Nrul 2485 se pot studia zilnic în cancelaria parohială între oarele 8—12 a. m. și 2—6 p. m. Licitația publică minuendă se va țineă în 18 Maiu 1910 la 10 oare a. m. în școala gr.-cat. din Socol.

Socol, la 26 Aprilie 1910.

Ioan Dredețian, paroh gr.-cat.
Simion Pop, cur. prim.

Nr. 42 910.

Concurs.

Întreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat. în Chiciud (Comitatul Clujului) prin aceasta se reacearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiune de 400 cor., adică patru sute Coroane la curatorul parohiei gr.-cat. din Chiciud cel mult până la 18 Mai 1910 la oarele 9 a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul aprobate de Preaveneratul Consistor Arhiepiscopesc la 30 Octomvie 1909 sub Nrul 7587 se pot studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. din Chiciud între oarele 8—12 a. m.

Licitația publică se va țineă în 19 Maiu 1910 la 10 oare a. m.

Chiciud (Mezőkecsed) la 24 Apr. 1910.

Valeriu Russu, președinte.
Ioan Moldovan, curator primar.

(31) 1—2

Un învățăcel din casă bună se primește în prăvalia de specerie și sticlărie alui **Nicolau Lichtfus**, succesorul lui **Wilhelm Naftali**, în Blaj.

(34) 1—1

AVIZ.

Să caută o moșie pentru a se lua în arândă. Se fie dela 300 jug. în sus. Mijlocitorii primese un onorar de **100 cor.** A se adresă la **PETRU HERTIA** Kiskerek p. Szászcsanád (Alsofehér m).

(33) 1—3

Partea literară.

Icoane din luptele Bisericii.

de I. Roşiu.

(Continuare).

34

S'au îngrijit însă în schimb, ca viaţa proprie bisericească: dogmatică, administrativă şi judiciară să fie calvinească. Ei doar aşa şi considerau pe Români ca şi: Calvinii de ritul românesc (Cipar: Acta et fragmenta... Blaj 1855 p. 60).

Şi că aievea toate aste nu-s ficţiuni, ni-o mărturisesc şi misionarii, cari la 1697 notează despre Români ardeleni, că: reformaţii uşor i-au putut seduce, după ce poporul a fost foarte primitiv şi incult; la demnitatea de preot se înălţau, neimpiedecaţi, fără nici un examen previu de aceia, cari nu ştiau nici „Tatăl nostru“ (exagerare?!), nici numărul tainelor şi nici nu ştiau învăţătura catehismului creştin; cumpărau oficiile dela vlădici şi aşa pe bani erau ordinaţi (ni-ar plăcea să ştim, că a dispărut deja astfel de urâtă simonie total şi în biserică fraţilor noştri neuniţi!)... Asemenea preoţilor eră şi păstoria şi tractarea celor sfinte; din superstiţie ori din negrijă se întâmplă, că nici pe patul de moarte să nu se administreze sf. Cuminecătura; nici laicii (sănătoşi) nu erau cuminecaţi afară de Paşti.

Copii de câte 8—10 ani erau ridicaţi de diaconi. Apoi Catehismul scris pe româneşte mişună de greşuri calvineşti; şi ca în puţine cuvinte — zice misionarul — să cuprind totul: sub manta ritului grecesc se poate vedea forţa heterodoxă dominând pe tot locul (V. Nilles: Symbolae ad ill. Hist. eccl. or. I. p. 152).

Dacă vom şti să considerăm şi să judecăm toate aste de pe pedestalul unei analize mai superioare: atunci sigur nu ne vom îmbătă de bucurie pentru acele câteva cărţi româneşti, ce ni le-a hărăzit calvinismul ingrat, nici ne vom pierde cumpătul apoteosând doar în protestantismul acesta ardelenian o „influenţă europeană“ (! G. Ibrăileanu: Spiritul Critic în Cultura Română Iaşi 1909, p. 5), care în schimbul alor nişte cărţi româneşti, pline de otravă păgânească, ne-au târât în cea mai umilitoare sclăvie: ci vom recunoaşte, în fine, că pricina ignoranţei noastre seculare a fost în totdeauna *indolenţa* noastră „ortodoxă“, care după ce veacuri lungi de arândul ne-a târit dobitoceşte prin toate robiiile slave şi greceşti. ni-a mai aruncat apoi după grumaz şi calvinismul unguresc, din care abia la capătul veacului al XVII-lea — şi atunci numai prin mijlocirea, ba chiar presiunea casei domnitoare a Habsburgilor — am ajuns să ne desmetecim finalmente şi să reafirm începutul mântuirii noastre: ca Români şi ca creştini în sf. Unire cu Roma.

Dar să trecem în merit.

Preliminăm aci, că *dreptul orientat genuin declară şi accentuează şi azi, că „toţi protestanţii (calvini, luterani, anabapţişti, pocăiţi, unitari şcl...) sunt pur şi simplu eretici; învăţăturile lor (deci şi toate escroheriile lor doctrinare debitate în modul cel mai mârşav în contra a tot ce-i adânc creştinesc, educator şi basat pe revelaţiune, prin*

revistele raţionaliştilor germani şcl. — înţeleg fraţii noştri neuniţi, cari nu odată au copiat şi copiază erezele moderniştilor, ba şi cercetează ostentativ şi glorifică şcolile protestante de teologie?!) sunt absolută contradicţie cu învăţăturile şi tradiţia Bisericii ortodoxe...“ (V. M. Theodorian: Dreptul Canonic Oriental I. Bucureşti 1905 pag. 77, 107, 165, 166—7, 186.)

Pentruca în considerarea influinţei calvineşti să purcedem gradat, ne oprim mai întâi la elementele cele mai apropiate de popor: la preoţi şi demnitatea preotească în legătură cu sfintele taine şi diferitele forme de cult, adăugând şi observările de lipsă referitoare la viaţa călugărească.

Să nu uităm nici la locul acesta, că „reformaţii“ conform principiului lor de credinţă, faţiş contrar Sfintei Scripturi, au întors ierarhia bisericii chiar pe dos, ori mai precis: în loc, ca în organismul ierarhic să mănecă de sus în jos, va să zică dela Dumnezeu, după ce „toată puterea, în cer şi pe pământ, este dela Dumnezeu“ (Mateiu XXVIII. 18); ei au întors ordinea aceasta şi deduc puterea amintită de jos în sus, adică dela popor; o vădită absurditate, căci ceea ce *nu are* poporul: nu poate nici da.

În înţelesul acesta: păstorul sufletesc al poporului la reformaţi, şi în special, intru cât ne priveşte pe noi aci, la: calvini nu este mijlocitor între Dumnezeu şi om cu putere primită de sus, ci un simplu delegat al poporului spre îndeplinirea unor funcţii poreclite: bisericesti (Dr. Al. Grama: Instit. Calv. pag. 456).

Iată pentruce calvinii nici nu cunosc sfîşirea de preoţi şi nu ştiu nici de jertfa sfintei slujbe, ci preotul lor e numai un predicator comun, pe care şi-l aleg, ba nu cu mult mai înainte şi-l tocmai numai pe un anumit timp — sigur fără nici un fel de misiune canonică.

De aci şi nimicirea gradelor ierarhice, a cărei urmare, după zisa lor, e, că episcopii lor (căci şi de aceştia au începând din 1884, acum sunt buni?) au numai rolul de „primus inter pares.“

De aci şi laxismul lor pe tutreaga linie şi lipsa ori cărui prestigiu şi farmec suprafiresc.

Formele acestea calvineşti n-au trecut pe deplin la preoţimea românească, de oarece o astfel de schimbare radicală în biserică română, ori cât ar fi fost ea de rămasă de lumea împrejmuitoare, ar fi băgat-o în seamă şi poporul de rând. Dar, că n-a lăsat neînfecţată preoţimea noastră e fapt străveziu ca lumina zilei.

Din influinţa calvină se explică mai ales starea ruşinos de precară a preoţimii, care se tocniă cu poporul în privinţa emolumentelor, precum transpiră şi din can. 10 al Săborului mare din 14 Septemvrie 1700: „Care popă va merge pe poporul altui preot, sau îi va scade simbria... acela să se tunză (I. M. Moldovan: Acte sinodale II. Blaj 1872 pag. 120).

Se întâmplau şi astfel de cazuri, că poporul, dacă îşi află preot mai ieftin, alungă pe cel vechiu.

O slabă urmă a astorfel de tocmeii între popor şi preot eventual chiar prin

mijlocirea protopopilor — ar mai există aici-colo dupăcum îmi spunea acum nişte ani un prieten, martor ocular şi azi prin Maramurăş. Ni-ar părea bine să auzim, că au dispărut deja astfel de boinave simptome.

De altcum denegarea chemării preoteşti înainte cu 200 ani, o vesteşte sus şi tare faptul, că în câte o comună se ghemuiau deodată şi câte 6 popi şi — precum cetim — aproape nici nu eră comună, unde să nu fie imbulzit baremi 2 popi (Nilles: Symbolae ad illustr. Hist. eccl. or. I. 145). Ba mai târziu erau la câte un sat şi opt-zece popi, împărţind venitul mult-puţin frăţeşte (Iorga: Sate şi preoţi... p. 287.)

Sau de unde ne vom explica acele ne-nunţate cazuri de bigamie între preoţi, în contra cărora aproape zădarnic au luptat vlădicii noştri o lungă vreme.

Aşa se iau măsuri preservative în sinodul dela 1700, iar episcopul Atanasie la 1711, dând cercular către clerul şi poporul ardelenian zice următoarele: „Popii cari is cu a doua muiere nici la liturgie, nici la spovedanie să nu îndrăznească, nici la alte slujbe preoteşti să nu se tindă, fără la cântare. Aşisdorea şi cari de acum înainte se vor însură a doua oară, nici cum să nu mai slujească nici o taină, ce să fie lipsit de toate trebile preoteşti şi se va globi cu 66 floriuţi.“ (V. P. Maior: Istoria bis. rom... p. 274).

În acelaş tenor vorbesc mai târziu şi vlădicii Pataki şi Clain. — Încă la 1733 sub Clain într'un şematism, păstrat în Archiva arhidiecezană, sunt induşi mulţşori preoţi cu a doua căsătorie. (Dr. Al. Grama: Inst. calv. p. 434).

Decadinţa aceasta, sigur, în mare parte a se atribui influinţii „preoţilor“ calvini, la cari e obiceiul a-se căsători ori de câte ori. — Biserica latină s'a putut ridica până la perfecţiunea de a avea preoţi celibi; — ne gândim aci numai la adevăraţii celibi, şi de fel nu la acei celibatari, cari în celibat văd numai un bun refugiu dinaintea miseriilor şi abnegărilor cu cari, sigur, e împreună şi o căsătorie cinstită, — precum nici la aceia, cari din desconsiderare faţă de inferiorităţile căsătoriei, socotesc, greşit fireşte, a află în celibat un bun traiu fără grijuri prea multe, garnisit pe deasupra şi cu şanse de-a urcă demnităţi cât mai mari fără chin prea mare şi atunci, când eventual altii, căsătoriţi, pe lângă toate neajunsurile căsătoriei ar fi produs mult mai mult pentru binele bisericii; şi nu ne gândim, în fine nici la aceia, cari au menagiat şi menagiază toate slăbiciunile murdare ale firii omeneşti în sanctuarul celibatului. — Repetăm: biserică latină a ştiut prea bine, ce face când praxei îndelungate şi benevole i-a dat expresie concretă prin instituirea celibatului, — deoarece s'a ştiut înălţă până la motive mai superioare şi a ştiut aprecia jertfa ce-o pretind aceste motive.

(Va urma).

Proprietar-editor: Aurel C. Domşa.

Redactor respnz.: Augustin Gruţia.